

การพัฒนาการท่องเที่ยวดำน้ำไทย สู่ความยั่งยืน

Thailand's Diving Tourism Development to Sustainability

ธนิษฐ์ สังขดวง

Thanin Sangkhaduang

วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง

College of Hospitality and Tourism, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Trang Campus

E-mail: l.caresaad@gmail.com

บทคัดย่อ

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสถานที่ดำน้ำที่ดีที่สุด มีแหล่งดำน้ำหลักทั้งฝั่งอันดามันและฝั่งอ่าวไทย ซึ่งแต่ละปีมีมูลค่าทางการตลาดกว่า 5,000 ล้านบาท อย่างไรก็ตามการเติบโตของอุตสาหกรรมดำน้ำ ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ตัวอย่างเช่น ความเสื่อมโทรมของทรัพยากร การขาดจิตสำนึกของผู้ประกอบการในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ความไม่เคร่งครัดในการกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่รัฐ การหลีกเลี่ยงกฎหมายโดยลักลอบทำงาน หรือจ้างงานชาวต่างชาติในรูปของนักท่องเที่ยว รวมทั้งเจ้าของธุรกิจดำน้ำลึก ผู้ฝึกสอน และไกด์ดำน้ำ ที่ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ คนไทยบางส่วนยังเป็นตัวแทนอำพรางในการดำเนินธุรกิจแทนคนต่างชาติ ซึ่งจากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดำน้ำของไทย มีภาพขัดแย้งกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างชัดเจน ขณะที่การแก้ปัญหา จะต้องเร่งเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับคนในพื้นที่ สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐ ต้องเร่งปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เพิ่มบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เคร่งครัดในการตรวจสอบและกำกับดูแล บูรณาการข้อมูลเชิงลึกร่วมกันกับหน่วยงานอื่นๆ ปรับปรุงข้อกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ควรจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหา ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ขณะเดียวกัน สถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีด้านการท่องเที่ยว ควรจะออกแบบหลักสูตรที่เรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวและทักษะดำน้ำลึกไปพร้อมๆ กัน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวดำน้ำ การพัฒนาอย่างยั่งยืน มัคคุเทศก์

Abstract

Thailand is one of the best diving locations with two main diving zones: the Andaman Sea and the gulf of Thailand. Thailand's diving tourism industry has been generating more than 5,000 million baht per year. Meanwhile, the high growth of the diving industry in Thailand cause various problems, such as tourism resources degradation; lack of environmental awareness of the entrepreneurs; weak supervision by law enforcement authorities; circumventing the law by working illegally or hiring foreign tourists. In addition, the business owners, diving instructors and dive master are mostly foreigner. Some foreigners also run diving business through Thai nominees. Consequently, the pattern of diving tourism industry development in Thailand clearly contrasts with sustainable tourism development concept. Documentary research was employed in the study and the results are as follows: Raising public awareness of environmental issues among local people is urgent. Participation network for natural resources and environmental management should be created. The government organizations need to develop effective management; hire more effective employees; closely monitor and tighten inspection; integrate in-depth information with other organizations; and, adjust any related rules and regulations. They also should create corrective and preventive action plan in both short and long term. Besides, Thailand's undergraduate program in tourism should develop a curriculum containing both tourism and diving skills.

Keywords: Diving Tourism, Sustainable Development, Tourist Guide

Paper type: Academic

1. บทนำ

ธุรกิจดำน้ำ ถือเป็นหนึ่งในกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และนันทนาการ ที่มีอัตราการเจริญเติบโตเร็วที่สุด (Hunt *et al.*, 2013) และจากปรากฏการณ์ดังกล่าว ส่งผลโดยตรงให้เกิดองค์กร ที่ให้บริการฝึกอบรมด้านการดำน้ำจำนวนมากทั่วโลก ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ สมาคมวิชาชีพผู้สอนดำน้ำ (The Professional Association of Diving Instructors) หรือ PADI โดยองค์กรแห่งนี้ เพียงแห่งเดียว ก็ได้มีการออกใบรับรองการดำน้ำให้กับนักดำน้ำในประเทศต่างๆ ทั่วโลกไปแล้วมากกว่า 23 ล้านคน นอกจากนี้ ในรายงานสถิติประจำปีขององค์กร ยังรายงานเพิ่มเติมอีกว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ในแต่ละปีมีนักดำน้ำรายใหม่ทั่วโลกเฉลี่ย มากกว่า 900,000 คน ที่ผ่านการฝึกอบรมจากองค์กรแห่งนี้ (The Professional Association of Diving Instructors, n.d.) โดยทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นเพียงตัวเลขทางสถิติขององค์กร ที่ให้บริการฝึกอบรมด้านการดำน้ำเพียงหน่วยงานเดียวจาก จำนวนมากทั่วโลก

จากสถานการณ์ในปัจจุบัน พบว่ารูปแบบของการ เดินทางไปต่างประเทศเพื่อจุดประสงค์ในการท่องเที่ยวดำน้ำ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การเดินทางระหว่าง ประเทศ จึงถือเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมการดำน้ำลึก ขณะเดียวกัน กิจกรรมการดำน้ำลึก ก็ได้กลายมาเป็นอุตสาหกรรม ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่ม ประเทศกำลังพัฒนา (Daldeniz & Hampton, 2012)

สำหรับประเทศไทย ถือว่าเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญ ของนักท่องเที่ยวทั่วโลก เนื่องจากไทยเป็นประเทศที่มีแหล่ง ท่องเที่ยวทางทะเลที่ครบถ้วนประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย มี พื้นที่ทางทะเลมากกว่า 320,000 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยฝั่ง อันดามันและฝั่งอ่าวไทย โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเล ที่นิยมได้แก่ การเล่นเรือ การท่องเที่ยวชายหาด การดำน้ำทั้งแบบ ผิวน้ำ และแบบการดำน้ำลึก เป็นต้น (เผด็จศึกดี จารยะพันธุ์, 2558) ขณะเดียวกัน ธุรกิจดำน้ำในไทยมีแนวโน้มอัตราการ ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ตามอัตราการเติบโตของการท่องเที่ยวของ ไทย ซึ่งในแต่ละปีพบว่า มีนักท่องเที่ยวเข้ามาดำน้ำในประเทศไทย จำนวนมากกว่า 500,000 คน มีประมาณการมูลค่าทางการตลาด กว่า 5,000 ล้านบาท (สยามธุรกิจ, 2556)

อย่างไรก็ตาม จากการเติบโตอย่างสูงของการท่องเที่ยว ของไทย ผลที่ตามมาอีกด้านก็คือ ขยะของเสียและน้ำทิ้ง ที่เกิด จากสถานที่พักตากอากาศ ร้านอาหาร สถานบริการ รวมทั้งจาก เรือโดยสารที่ให้บริการนักท่องเที่ยว มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ น้ำทะเลมีคุณภาพเสื่อมลง นอกจากนี้ ยังมีการทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวใน รูปแบบต่างๆ เช่น การขาดจิตสำนึกของผู้ประกอบการ โดยทิ้ง สมอเรือบริเวณแนวปะการัง ทำให้ปะการังได้รับความเสียหาย (กรมควบคุมมลพิษ, 2552) นอกจากนี้ ยังมีปัญหาที่ไม่สามารถ แก้ไขได้ คือ กว่าร้อยละ 90 ของธุรกิจดำน้ำลึกที่ดำเนินการอยู่ใน

เป็นเพียงลูกจ้าง อาทิ คนขับเรือ เด็กเรือ พนักงานออฟฟิศ เป็นต้น ประเทศไทย มีต่างชาติเป็นเจ้าของ โดยคนไทยส่วนใหญ่มีสถานะ ได้รับส่วนแบ่งรายได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทั้งที่เป็นเจ้าของ ทรัพยากร (สยามธุรกิจ, 2556) ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว ย่อมส่งผล โดยตรงต่อโอกาสทางธุรกิจ และอาชีพของคนไทย อีกทั้ง ชาวต่างชาติเหล่านี้ คือ นักธุรกิจที่เข้ามาลงทุนแสวงหา ผลประโยชน์ ย่อมมีความเป็นไปได้ ที่จิตสำนึกในการห่วงแหนและ ดูแลทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างจากคนไทยที่เป็นเจ้าของอย่าง แท้จริง

2. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของบทความการพัฒนาการท่องเที่ยวดำน้ำไทย สู่วิชาชีพในครั้งนี้ จึงได้กำหนดหัวข้อในการศึกษา เอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบโดยทั่วไปของการดำน้ำและ หลักสูตรในการจัดอบรมดำน้ำลึกเพื่อการนันทนาการและการท่องเที่ยว

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมและปัญหาของ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดำน้ำในประเทศไทย ในประเด็นที่ เกี่ยวข้องกับ

2.1 แหล่งดำน้ำ ภาพรวมการท่องเที่ยวดำน้ำของนักท่องเที่ยวต่างชาติ และจุดอ่อนของธุรกิจอุตสาหกรรมดำน้ำของไทย

2.2 การท่องเที่ยวดำน้ำของไทยตามแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.3 สถานการณ์ปะการังไทยในปัจจุบัน

2.4 ชาวต่างชาติกับการยึดครองธุรกิจนำเที่ยวดำน้ำและไกด์ดำน้ำของไทย

3. สรุป และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดำน้ำไทยในระยะยาว

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวดำน้ำไทย สู่วิชาชีพ

3.1 รูปแบบโดยทั่วไปของการดำน้ำและหลักสูตรในการจัดอบรมดำน้ำลึกเพื่อการนันทนาการและการท่องเที่ยว

การดำน้ำ (Diving) เพื่อการนันทนาการและการท่องเที่ยวโดยทั่วไปแล้ว แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การดำน้ำแบบผิวน้ำ (Snorkeling or Skin diving) เป็นวิธีการดำน้ำที่ลอยตัวอยู่เหนือผิวน้ำ มีหน้ากากดำน้ำ (Mask), ท่อหายใจ (Snorkel), ตีนกบ (Fin) รวมทั้งเสื้อชูชีพ (Life vest) เพื่อช่วยในการลอยตัวและความปลอดภัย

2. การดำน้ำแบบดำน้ำลึก (Self contained underwater breathing apparatus) หรือ SCUBA หมายถึงรูปแบบการดำน้ำในลักษณะดำได้ลึก โดยใช้อุปกรณ์ที่ออกแบบมาพิเศษเพื่อช่วยในการหายใจ และการมองเห็น รวมทั้งเคลื่อนไหวดำน้ำได้โดยอิสระ

อาทิ เช่น หน้ากากดำน้ำ (Mask), ท่อหายใจ (Snorkel), ตีนกบ (Fin), เสื้อดำน้ำ (Exposure suit), เสื้อควบคุมการลอยตัว (Buoyancy control device) หรือ BCD, ชุดท่อหายใจ (Regulator), ถังอากาศ (Air tank) และเข็มขัดตะกั่ว (Weight belt) เป็นต้น โดยในการดำน้ำประเภทนี้ ผู้ดำน้ำจำเป็นต้องผ่านหลักสูตรการอบรมมาก่อนจึงจะสามารถดำน้ำลึกได้

โดยหนึ่งในหลักสูตรอบรมดำน้ำลึกที่ได้รับการยอมรับกันทั่วโลก คือ หลักสูตรของ PADI โดยมีลำดับขั้นของการฝึกอบรมหลักสูตรการดำน้ำลึก ที่มีจุดประสงค์เพื่อการนันทนาการ (Recreational diving) ดังนี้

1. หลักสูตร Open Water Diver (OWD) เป็นหลักสูตรเบื้องต้นของการฝึกอบรมดำน้ำ ซึ่งในระหว่างการอบรมต้องดำน้ำจำนวน 4 Dives ที่ความลึกสูงสุดไม่เกิน 18 เมตร

2. หลักสูตร Advanced Open Water Diver (AOWD) เป็นหลักสูตรที่ต้องผ่านหลักสูตร OWD มาก่อน ในระหว่างการอบรมต้องดำน้ำจำนวน 5 Dives ที่ความลึกสูงสุดไม่เกิน 30 เมตร

3. หลักสูตร Emergency First Response (EFR) เป็นหลักสูตรที่ไม่มีการดำน้ำ แต่จะเรียนรู้การปฐมพยาบาลเบื้องต้น

4. หลักสูตร Rescue Diver เป็นหลักสูตรกู้ภัยเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินต่างๆ ซึ่งในระหว่างการอบรมต้องดำน้ำจำนวน 4 Dives

5. หลักสูตร Dive Master ซึ่งการจะเรียนหลักสูตรนี้ได้ จะต้องผ่านการดำน้ำมาครบ 40 Dives ก่อน และในระหว่างการฝึกอบรมจะต้องดำน้ำอีก 60 Dives ถึงจะผ่านการอบรมหลักสูตรนี้ ซึ่งผู้ที่ผ่านหลักสูตรนี้ จะได้รับการยอมรับในระดับสากลทั่วโลก ว่ามีความสามารถและมาตรฐานเพียงพอในการประกอบอาชีพเป็น Dive Leader หรือ “ไกด์ดำน้ำ” ได้

6. หลักสูตร Instructor Development หรือ IDC staff instructor ซึ่งผู้เรียนจะต้องผ่านหลักสูตร Dive Master มาก่อน และจะต้องมีประสบการณ์ดำน้ำมาก่อนไม่ต่ำกว่า 100 Dives หลังจากจบหลักสูตรสามารถเข้ารับการทดสอบเพื่อเป็น Instructor Examination (IE) หรือ “ครูสอนดำน้ำ” ได้

7. หลักสูตร Course Director ซึ่งการจะมาเรียนหลักสูตรนี้ได้ จะต้องผ่าน Master Instructor Rating หรือการฝึกอบรมนักดำน้ำใหม่ ในจำนวนไม่ต่ำกว่า 150 คน โดยหลักสูตรนี้ ถือเป็นหลักสูตรฝึกอบรมสูงสุดของการดำน้ำเพื่อการนันทนาการ ผู้ผ่านการอบรมสามารถฝึกอบรมให้กับหลักสูตร IDC staff instructor ได้ (The Professional Association of Diving Instructors, n.d.)

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากหลักสูตรการอบรมดำน้ำลึกแล้วพบว่า ผู้มีคุณสมบัติในการประกอบอาชีพเป็น Dive Leader หรือ “ไกด์ดำน้ำ” ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลทั่วโลกได้นั้น จะต้องผ่านการเรียนรู้และฝึกอบรมทักษะครบถ้วน ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำน้ำ การปฐมพยาบาล รวมทั้งการรักษาความปลอดภัยได้

น้ำให้กับผู้ร่วมดำน้ำอีกด้วย เนื่องจากการดำน้ำเป็นเรื่องอันตราย ถ้าไกด์ดำน้ำไม่มีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งประสบการณ์ที่เพียงพอ อาจก่อให้เกิดสูญเสียหรือพิการทั้งกับตนเอง และนักท่องเที่ยวได้

3.2 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและปัญหาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดำน้ำในประเทศไทย ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.2.1 แหล่งดำน้ำ ภาพรวมการท่องเที่ยวดำน้ำของนักท่องเที่ยวต่างชาติ และจุดอ่อนของธุรกิจอุตสาหกรรมดำน้ำของไทย

การท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทยสามารถท่องเที่ยวสลับกันทั้งสองฝั่งได้ตลอดปี เนื่องจาก ทะเลฝั่งอ่าวไทย ได้รับอิทธิพลลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีน ทำให้มีฤดูการท่องเที่ยว ตั้งแต่ปลายเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤศจิกายน ขณะเดียวกัน ทะเลฝั่งอันดามัน ได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดีย ทำให้มีฤดูกาลท่องเที่ยว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนเมษายน สำหรับแหล่งดำน้ำที่น่าสนใจของประเทศไทย มีทั้งสองฝั่งทะเล โดย วราวุธ ชินทรเดชา (2555) ได้อ้างเนื้อหาในรายงาน “โครงการศึกษาสถานการณ์และแนวโน้มด้านการตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มดำน้ำ” ที่นำเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แบ่งประเภทตามลักษณะความลึกและทรัพยากรธรรมชาติได้ดังนี้

1. แหล่งดำน้ำขั้นต้น เป็นแหล่งดำน้ำที่อยู่ในแนวน้ำตื้น ใกล้ฝั่ง ได้รับอิทธิพลของมวลภาวะบนฝั่งค่อนข้างมาก จึงเป็นสาเหตุให้น้ำทะเลไม่ค่อยใส ความลึกของน้ำทะเลตั้งแต่ผิวน้ำไปจนถึงพื้นดินไม่เกิน 100 ฟุต มีความลาดชันน้อย แหล่งดำน้ำประเภทนี้ได้แก่ แหล่งดำน้ำในทะเลตะวันออก เช่น พัทยา ภูเก็ต เกาะมัน

เกาะช้าง เป็นต้น

2. แหล่งดำน้ำระดับกลาง เป็นแหล่งดำน้ำที่อยู่ในแนวน้ำที่ลึกขึ้น อยู่ห่างฝั่งออกไปมากขึ้น อิทธิพลของชายฝั่งน้อยกว่า ความชันของน้ำไม่มากที่ ความลึกไม่เกิน 150 ฟุต ความลาดชันไม่มาก แหล่งดำน้ำประเภทนี้ได้แก่ ชุมพร กระบี่ เกาะพีพี ตรัง กองหินริเชลิว เป็นต้น

3. แหล่งดำน้ำนานาชาติ เป็นแหล่งดำน้ำที่อยู่ในแนวน้ำลึก พื้นดินมีความลาดชันสูง ถัดจากจุดดำน้ำไปไม่มากนักเป็นทะเลลึก โดยมีความลึกมากกว่า 200 ฟุตขึ้นไป น้ำทะเลค่อนข้างใส แหล่งดำน้ำในลักษณะนี้ได้แก่ หินม่วง หินแดง หมู่เกาะสิมิลัน เกาะเต่า กองหินโลซิน เกาะตาชัย เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังอธิบายถึงลักษณะภาพรวมการมาท่องเที่ยวดำน้ำในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติว่า โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวกลุ่มดำน้ำลึก จะใช้เวลาพำนักรอยู่ในประเทศไทยประมาณ 8-10 วัน ขณะเดียวกัน ใช้เวลาดำน้ำน้อยกว่า หรือเท่ากับ 5 วัน ซึ่งเวลาที่เหลือจะใช้ในการพักผ่อน และ

ทำกิจกรรมเสริมร่วมกับนักท่องเที่ยวอื่นที่มาด้วย โดยประเภทหรือรูปแบบของการดำน้ำที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกใช้บริการ เป็นแบบวันเดียว (Day trip) มีจุดดำน้ำประมาณ 2 จุดต่อวันโดยส่วนมาก และมีค่าใช้จ่ายของการดำน้ำแบบวันเดียว อยู่ที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4,000 บาทต่อวันเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ค่าใช้จ่ายของการดำน้ำแบบนอนบนเรือ (Live aboard) จะอยู่ที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาทต่อวันเป็นส่วนใหญ่

โดยในรายงานฉบับเดียวกันได้สรุปว่า หากเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง เช่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และออสเตรเลีย ในสายตาของนักท่องเที่ยวกลุ่มดำน้ำลึก ประเทศไทยมีขีดความสามารถอย่างเพียงพอ ในการพัฒนาเพื่อเข้าสู่การแข่งขันในเวทีระดับโลก อย่างไรก็ตาม ได้มีการวิเคราะห์ “จุดอ่อน” ของธุรกิจอุตสาหกรรมดำน้ำของประเทศไทย ไว้ 5 ข้อ ดังนี้

1. คุณภาพของเรือโดยสารยังไม่ได้มาตรฐาน
2. ความไม่มีวินัยของผู้ประกอบการในการจอดเรือ/ทิ้งสมอเรือ
3. เรือโดยสารส่วนใหญ่ไม่มีถึงเก็บของเสีย
4. ผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่จะเป็นชาวต่างชาติ
5. รูปแบบสินค้ามีความคล้ายคลึงกันในแต่ละผู้ประกอบการ ทำให้มีการแข่งขันกันด้านราคา

3.2.2 การท่องเที่ยวด้วยไทยตามแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism)

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้ให้จำกัดความการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจ มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลยอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับความเห็นของ รุ่งนภา ดังทอง (2554) ที่ชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยว ที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจควบคู่กับการฟื้นฟูอนุรักษ์คุณภาพทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม โดยคนในพื้นที่มีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งความเห็นไปในทิศทางเดียวกันกับ อระนุช โกศล และ โชคชัย สุทธาเวศ (2556) ที่สรุปว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือการจัดการด้านท่องเที่ยวที่มุ่งตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจต่อผู้เป็นเจ้าของทรัพยากร แต่ขณะเดียวกันก็คำนึงถึงการป้องกันและสงวนรักษาทรัพยากรต่างๆ ไว้เพื่อคนรุ่นต่อไป

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงคำจำกัดความของ “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” จากการให้ความหมายของนักวิชาการหลายท่านเป็นที่น่าสังเกตว่า “จุดอ่อน” ของธุรกิจอุตสาหกรรมดำน้ำของประเทศไทย จากผลการศึกษารายงานฉบับที่นำเสนอต่อ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น ส่วนใหญ่มีความ

ขัดแย้งกับแนวคิด การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แทบทั้งสิ้น ตัวอย่าง เช่น ความไม่มีวินัยของผู้ประกอบการในการจอดเรือ/ทิ้งสมอเรือ ที่อาจจะไปกระทบและครูดแนวปะการังทำลายให้ปะการังเสียหายอย่างหนักจนไม่อาจฟื้นตัวได้ ส่งผลโดยตรงต่อระบบนิเวศ หรือการที่เรือโดยสารส่วนใหญ่ไม่มีถึงเก็บของเสียปล่อยของเสียทิ้งลงทะเลโดยตรง ทำให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ หรือแม้แต่ผู้ประกอบการในภาคธุรกิจดำน้ำส่วนใหญ่ ที่เป็นชาวต่างชาติ ย่อมไม่ใส่ใจในพื้นที่หรือชุมชนท้องถิ่น ก็ยังมีความเป็นไปได้ ที่ผู้ประกอบการเหล่านั้น จะมีจิตสำนึกในการดูแล และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่เท่าเทียมคนไทยที่เป็นเจ้าของอย่างแท้จริง รวมถึงโอกาสทางธุรกิจที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ อย่างชัดเจน ระหว่างชาวต่างชาติที่เป็นเจ้าของกิจการ และคนไทยที่เป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่

3.2.3 สถานการณ์ปะการังไทยในปัจจุบัน

ปะการัง เป็นระบบนิเวศทางทะเลที่มีความสลับซับซ้อนทางโครงสร้าง และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ในทะเล จัดเป็นระบบนิเวศที่มีความสำคัญอย่างมากต่อ กิจกรรมต่างๆ ทางทะเล ประเทศไทยพบแนวปะการังเป็นพื้นที่รวมประมาณ 154 ตารางกิโลเมตร โดยพบได้ในฝั่งทะเลอ่าวไทยประมาณ 73 ตารางกิโลเมตร และฝั่งทะเลอันดามันและช่องแคบมะละกาตอนเหนืออีกประมาณ 81 ตารางกิโลเมตร เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ พบว่า ปะการังของประเทศไทยประมาณร้อยละ 50 ถูกคุกคามในระดับสูงหรือสูงมาก โดยมีสาเหตุหลักมาจากสภาวะที่เปลี่ยนไปของธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดปะการังฟอกขาว ขณะที่ปะการังบางส่วนได้รับความเสียหายเนื่องมาจากกิจกรรมของมนุษย์ ตัวอย่าง เช่น การท่องเที่ยวทางทะเล เป็นต้น (เผติมศักดิ์ จารยะพันธุ์, 2558) มีการประมาณการว่า ร้อยละ 15 ของแนวปะการังทั่วโลกได้รับความเสียหาย เนื่องมาจากภาวะโลกร้อนของพื้นผิวมหาสมุทรและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ขณะที่มากกว่าร้อยละ 10 เสียหายเนื่องมาจากกิจกรรมของมนุษย์ (Buddemeier et al., 2004)

วราวุธ ชินทรเดชา (2555) ได้สรุปไว้ว่า ณ ปัจจุบันแหล่งดำน้ำในประเทศไทยทุกจุด มีปัญหาในเรื่องของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปะการัง โดยการท่องเที่ยวดำน้ำ มีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปะการังใต้ท้องทะเล ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้น เป็นไปในเชิงของการรบกวน และอาจร้ายแรงถึงขั้นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ถ้ามีการเข้าใช้งานทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป จนไม่มีเวลาในการฟื้นตัว นอกจากนี้ ยังมีการทิ้งขยะเศษอาหาร และสิ่งปฏิกูลลงทะเล การหักหรือทำลายปะการังทั้งในกรณีที่ไม่ตั้งใจ และในกรณีที่ “ตั้งใจ” ในกรณีที่ “ไม่ตั้งใจ” เช่น นักท่องเที่ยวดำน้ำมือใหม่ขาดความสามารถในการลอยตัวในน้ำทำให้เกิดความเสียหายกับปะการัง สอดคล้องกับ วิทเณทร์

มุตตามระ (2558) ที่ให้ความเห็นว่า กิจกรรมดำน้ำตื้น (Snorkeling) มีความเป็นไปได้อย่างมากที่จะเป็นอันตรายต่อปะการัง เพราะนักท่องเที่ยวมีโอกาสในการเดินเหยียบย่ำปะการังให้แตกหักเสียหาย ดังนั้น จึงควรกำหนดเขตดำน้ำให้อยู่ในระยะที่น้ำลึก ขนาดที่นักท่องเที่ยวไม่สามารถยืนได้ถึง เพื่อป้องกันปัญหาส่วนกรณีที่มีการหักหรือทำลายปะการังอย่าง “ตั้งใจ” เช่น การจอดสมอโดยไม่ผูกกับทุ่นจอดเรือ แต่เป็นการทิ้งสมอลงในทะเล แทน ทำให้เกิดความเสียหายกับแนวปะการังใต้ทะเล สอดคล้องกับหัวข้อข่าวในสื่อต่างๆ จำนวนมาก ที่แสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่ง และขาดจิตสำนึกของผู้ประกอบการ คิดเพียงแต่เอาอกเอาใจนักท่องเที่ยว ไม่ต้องลยตัวว่ายน้ำไกลจากจุดผูกทุ่นเพื่อชมปะการัง ตัวอย่างเช่น สำนักข่าว ไอเอ็นเอ็น (2559) ประจำวันที่ 5 เมษายน พ.ศ.2559 ที่นำเสนอข่าวแนวปะการังเกาะไข่นอก และเกาะไข่นอกใน จ.พังงา ถูกทำลาย เสียหายกว่าร้อยละ 80 เนื่องจากมีเรือบรรทุกนักท่องเที่ยว เข้ามาในพื้นที่มากถึง 60 - 70 ลำต่อวัน โดยเรือทั้งหมดเหล่านี้ จะทิ้งสมอเรือบริเวณแนวปะการัง จนทำให้เสียหายอย่างหนัก ซึ่งในเบื้องต้นทางสำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 ภูเก็ต จึงได้มีการวางทุ่นผูกเรือจำนวน 40 ทุ่น เพื่อรองรับเรือได้ 80 ลำ หรือจาก Manager Online (2559) ประจำวันที่ 11 เมษายน 2559 ที่เสนอข่าวเรื่องร้องเรียนจากนักท่องเที่ยวถึงความห่วงใยในแนวปะการัง บริเวณเกาะค้างคาว จังหวัดระนอง ซึ่งเป็นจุดดำน้ำดูปะการังน้ำตื้นที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดว่า ในช่วงวันวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จะมีเรือนักท่องเที่ยวเข้ามาดำน้ำไม่ต่ำกว่า 50 ลำต่อวัน และเกือบทุกลำจะทิ้งสมอเรือลงไปในแนวปะการัง ทั้งๆที่มีทุ่นผูกเรือของทางอุทยานฯจัดเตรียมไว้ให้ แต่แทบไม่มีเรือลำใดใช้งานเลย

ขณะเดียวกัน จากผลการสำรวจสถานการณ์ปะการังของไทยในปัจจุบันพบว่า ในแหล่งท่องเที่ยวดำน้ำสำคัญหลายแห่งเสื่อมโทรมมากเข้าขั้นวิกฤติ ตัวอย่าง เช่น บริเวณหมู่เกาะพีพี เกาะตาชัย ที่พบมีปะการังที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ดีมากไม่ถึงร้อยละ 5 นอกจากนี้ พบพื้นที่แนวปะการังเสื่อมโทรมมากในเขตท่องเที่ยว เช่น หาดป่าตอง หาดในยาง อ่าวกระรน ในจังหวัดภูเก็ต และเกาะปู เกาะศรีบอยา อ่าวมาหยา ในจังหวัดกระบี่ เป็นต้น กระทั่งมีเสียงเรียกร้องจากกลุ่มนักวิชาการ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พิจารณาหาทางออกและวางแผนทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟู โดยเสนอให้รัฐมนตรีใช้มาตรา 22 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประกาศเขตสงวนและคุ้มครองปะการังที่เสียหายอย่างร้ายแรง เพื่อห้ามดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่กระทบต่อพื้นที่ปะการังวิกฤติอย่างเด็ดขาด (Nation TV, 2558)

3.2.4 ชาวต่างชาติกับการยึดครองธุรกิจนำเที่ยวดำน้ำและไกด์ดำน้ำของไทย

ปัจจุบัน พบว่าผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวประเภทดำน้ำลึกที่เปิดดำเนินการในประเทศไทยส่วนใหญ่ เป็นชาวต่างชาติ

โดยมีกลุ่มลูกค้าเป้าหมายหลักเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มดำน้ำชาวต่างชาติเช่นเดียวกัน ทั้งในรูปแบบการท่องเที่ยวดำน้ำแบบวันเดียว และแบบนอนบนเรือ รวมถึงโรงเรียนสอนดำน้ำและธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการดำน้ำลึกอื่นๆ สอดคล้องกับบทความใน Manager Online (2550) ที่ชี้ให้เห็นว่า ชาวต่างชาติ เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในวงการดำน้ำลึกของไทย เพราะนอกจากชาวต่างชาติจะเป็นเจ้าของกิจการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดำน้ำกว่าร้อยละ 90 แล้ว ผู้ฝึกสอนดำน้ำและไกด์ดำน้ำในไทย ส่วนใหญ่ก็ล้วนแต่เป็นชาวต่างชาติแทบทั้งสิ้น เนื่องจากวงการดำน้ำไทยยังขาดทรัพยากรที่สำคัญด้านบุคลากรที่จำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถ ทั้งทางด้านดำน้ำ และภาษาต่างประเทศ เนื่องจากในการท่องเที่ยวดำน้ำแบบนอนบนเรือนั้น นักท่องเที่ยวกับไกด์ดำน้ำจะต้องอยู่ใกล้ชิดกันตลอดเกือบ 24 ชั่วโมง บางครั้งกินเวลา 4-5 วัน ก็ยังจะต้องมีความเข้าใจลึกซึ้งในภาษาที่จะสื่อสารมากกว่าปกติ อีกทั้งอุปสรรคทางภาษายังเป็นตัวปิดกั้นการเรียนรู้ด้านการดำน้ำ เนื่องจาก ตำราโดยส่วนใหญ่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ ในบทสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจดำน้ำไทยและผู้เกี่ยวข้องที่เผยแพร่ใน คมชัดลึก (2558) ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลตรงกันว่า การที่คนไทยทำงานอยู่ในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดำน้ำจำนวนน้อย ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการเรียนหลักสูตรดำน้ำลึก ตัวอย่างเช่น ค่าใช้จ่ายในการอบรมตั้งแต่หลักสูตร Open Water Diver จนถึง หลักสูตร Dive Master ที่สามารถทำหน้าที่ไกด์ดำน้ำได้ ต้องมีค่าใช้จ่ายอย่างต่ำไม่น้อยกว่า 1 แสนบาท สอดคล้องกับ ฐานเศรษฐกิจ (2555) ที่สัมภาษณ์ นิธาน ผลนิวัต ครูสอนดำน้ำที่อยู่ในวงการอุตสาหกรรมดำน้ำไทย ซึ่งได้ให้ความเห็นไว้ว่า คนไทยที่เป็นเจ้าของธุรกิจดำน้ำ ผู้ฝึกสอนดำน้ำ และไกด์ดำน้ำ มีจำนวนไม่มากนัก แตกต่างจากประเทศมาเลเซีย ที่ไกด์ดำน้ำ จะต้องเป็นคนสัญชาติมาเลเซียเท่านั้น นอกจากนี้ ในบทสัมภาษณ์ ยังให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ภาครัฐควรจะต้องเร่งดำเนินการให้อาชีพไกด์ดำน้ำ เป็นอาชีพสงวนสำหรับคนไทย โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันผลักดันเช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวฯ ธนาคารภาครัฐ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น พบว่ายังมีข้อมูลบางส่วนที่อาจจะคลาดเคลื่อนไปจากความเข้าใจของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็น “อาชีพสงวน” เนื่องจากในพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ได้อธิบายความหมาย ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ไว้ดังนี้

“ธุรกิจนำเที่ยว” หมายความว่า ธุรกิจเกี่ยวกับการนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยว หรือเดินทางไปเพื่อวัตถุประสงค์อื่น โดยจัดให้มีบริการหรือ การอำนวยความสะดวกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง อันได้แก่ สถานที่พัก อาหาร มัคคุเทศก์ หรือบริการอื่นใดตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

“มัคคุเทศก์” หมายความว่า ผู้ให้บริการเป็นปกติธุระ ในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำ และความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว

โดยใน มาตรา 16 และ มาตรา 17 ยังระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว ในกรณีบุคคลธรรมดาต้องมีสัญชาติไทย หรือในกรณีนิติบุคคล ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ผู้เป็นหุ้นส่วน ประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบเป็นผู้มีสัญชาติไทย ถ้าเป็นบริษัทจำกัดหรือ บริษัทมหาชนจำกัดทุนของบริษัทไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดต้องเป็นของ บุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติไทย และกรรมการของบริษัทเกินกึ่งหนึ่งต้องเป็นผู้มี สัญชาติไทย นอกจากนี้ ในมาตรา 50 ยังได้ระบุคุณสมบัติของผู้ที่จะขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ได้ จะต้องสัญชาติไทยเท่านั้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2552)

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากข้อกฎหมาย หมายจากพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าธุรกิจนำเที่ยวด้านน้ำและไกด์ด้านน้ำ เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ เพราะมีทั้งการนำนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวด้านน้ำ อำนาจความสะดวก โดยจัดให้มีเรือรับส่ง อาหารและบริการต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมถึงไกด์ด้านน้ำ ได้เป็นผู้ให้บริการนำนักท่องเที่ยวไปด้านน้ำในสถานที่ต่าง ๆ โดยให้บริการคำแนะนำและความรู้ต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเข้าข่ายตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งคนต่างชาติไม่สามารถเป็นผู้ขอรับใบอนุญาตฯ หรือเป็นหุ้นส่วนใหญ่ในสถานประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวด้านน้ำ หรือประกอบอาชีพไกด์ด้านน้ำได้อยู่แล้ว และจะต้องเป็น “อาชีพสงวน” ไว้สำหรับคนไทยเท่านั้น

4. สรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจด้านน้ำไทย พบว่า มีปัญหาที่สำคัญต่างๆ และแนวทางในการแก้ไข ดังนี้

1. การขาดจิตสำนึกของผู้ประกอบการในพื้นที่และจากตัวนักท่องเที่ยวเอง ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในส่วนของ ชะยะ ของเสียจากเรือ รวมถึงความไม่มีวินัยของผู้ประกอบการในการทิ้งสมอเรือ สอดคล้องกับความเห็นของ เฟดิม ตักดี จารยะพันธุ์ (2558) ที่สรุปให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่รวมทั้งนักท่องเที่ยว ขาดความสนใจ ความรู้ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกัน ภาครัฐขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการในภาพรวม ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ รวมทั้งกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการบริหารจัดการพื้นที่ทางทะเล

ดังนั้น จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมการท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ควรเร่งเสริมสร้างจิตสำนึกและเสริมสร้างศักยภาพของท้องถิ่น ให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยใช้

กลไกผ่านผู้นำชุมชน ในการสร้างความรู้ความเข้าใจ และเครือข่ายการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนทั้ง ภาคประชาชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ในการดูแลป้องกันและฟื้นฟู บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังต้องปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เพิ่มบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ รวมทั้งปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องให้มีความเหมาะสม สอดรับกับแนวคิดของ Phillips (2015) ที่สรุปว่า การที่จะแก้ปัญหาทรัพยากรท่องเที่ยวทางทะเลได้นั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เสียทั้งหมดทุกภาคส่วน รวมถึงนักท่องเที่ยว จะต้องเป็นผู้กำหนดรูปแบบในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อให้แนวปะการังของไทยคงอยู่อย่างยั่งยืน รวมถึงการมุ่งแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวจะต้องหมดไป และถูกแทนที่ด้วยความรู้ความเข้าใจในแนวทางอนุรักษ์ที่มากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอที่น่าสนใจในการปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง จาก วิทเอนทร์ มุตตามระ (2558) ที่นำเสนอแนวคิดในการปรับลดขยะและของเสีย พื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติทางทะเล โดยควบคุมมาตรฐานของเรือที่ให้บริการนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานให้มีระบบกักเก็บของเสีย ห้ามนำขวดน้ำพลาสติก หรือกล่องโฟมบรรจุอาหารเข้าเขตอุทยานฯ รวมทั้งควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว ผ่านการขายบัตรเข้าเยี่ยมชมอุทยานแห่งชาติทางทะเล ไม่ให้เกินจำนวนความสามารถในการรองรับ (Carrying capacity) เป็นต้น

2. หลักเกณฑ์การขอใบอนุญาตทำงาน “คนต่างด้าวระดับฝีมือ/ชำนาญการ” ที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติได้จริง ในอุตสาหกรรมด้านน้ำ เนื่องจากการที่กระทรวงแรงงาน จะสามารถพิจารณาออกใบอนุญาตทำงานให้ชาวต่างชาติได้ ก็ต่อเมื่อนายจ้างต้องมีขนาดการลงทุนจากทุนจดทะเบียนชำระแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ล้านบาท ต่อการออกใบอนุญาตทำงานให้ชาวต่างชาติได้ 1 คน และจะเพิ่มขึ้นหนึ่งคนต่อขนาดการลงทุนทุก 2 ล้านบาท ขณะเดียวกัน ยังมีหลักเกณฑ์การพิจารณาออกใบอนุญาตทำงานให้คนต่างด้าว โดยอ้างถึงความมั่นคงภายในราชอาณาจักรและโอกาสในการประกอบอาชีพของคนไทย กำหนดให้นายจ้างต้องจ้างงานพนักงานคนไทยทำงานประจำ 4 คน ถึงจะสามารถจ้างชาวต่างชาติได้ 1 คน (กระทรวงแรงงาน, ม.ป.ป.) ดังนั้นผู้ประกอบการ ที่ต้องการจ้างนักดำน้ำชาวต่างชาติ 4 คน จะต้องมีทุนจดทะเบียนบริษัทจำนวนถึง 8 ล้านบาท และจะต้องจ้างพนักงานคนไทยอยู่ในบริษัทมากถึง 16 คน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ไม่ได้เอื้อความสะดวกมากพอให้กับผู้ประกอบการ ที่ต้องการทำให้ถูกต้องตามกฎหมายไทย ส่งผลให้ผู้ประกอบการบางส่วน หลีกเลียงกฎหมายโดยลักลอบจ้างชาวต่างชาติในรูปแบบของนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน ถ้ามีหน่วยงานภาครัฐเข้ามามตรวจสอบ ก็จะแจ้งเท็จ ว่าเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่เข้ามาอบรมหรือท่องเที่ยวด้านน้ำ ดังนั้น กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน ควรร่วมมือกับกรมการ

ท่องเที่ยว เสนอขอปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการปฏิบัติได้จริง

3. หน่วยงานที่กำกับดูแลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภาครัฐ ไม่เคร่งครัดในการกำกับดูแลบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงความเข้าใจและขาดความชัดเจน ระหว่าง อาชีพครูสอนดำน้ำ หรือผู้ถือบัตร IE กับผู้ถือบัตร Dive master ที่ทำหน้าที่ Dive Leader หรือไกด์ดำน้ำ เนื่องจากในความเป็นจริงพบว่า กลุ่มนักดำน้ำชาวต่างชาติ ที่ขออนุญาตเข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมายในตำแหน่งครูสอนดำน้ำ ส่วนหนึ่งมักจะลักลอบทำหน้าที่เป็นไกด์ดำน้ำควบคู่กันไปด้วย ทั้งๆที่ ไกด์เป็นอาชีพสงวนสำหรับคนไทยลำดับที่ 34 ตามบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดในอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ พ.ศ. 2522 (กระทรวงแรงงาน, ม.ป.ป.) สอดคล้องกับข้อมูลที่น่าเสนอโดย สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (2559) รายการนักข่าวพลเมือง ออกอากาศเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2559 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจดำน้ำชาวต่างชาติในประเทศไทย ที่ได้ให้ความเห็นว่า ประเทศเพื่อนบ้านของไทยหลายประเทศที่มีการเจริญเติบโตด้านอุตสาหกรรมดำน้ำ เช่น มาเลเซีย, ฟิลิปปินส์, อินโดนีเซีย และมัลดีฟ มีความเข้มงวดอย่างมาก ในการที่จะปกป้องอาชีพ ไกด์ดำน้ำ ให้เป็นอาชีพสงวนไว้สำหรับคนในประเทศเท่านั้น ต่างจากประเทศไทย ที่ปล่อยปละละเลย ให้มีการจ้างงานคนต่างชาติอย่างผิดกฎหมายจำนวนมาก ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการท่องเที่ยว ตำรวจท่องเที่ยว ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ต้องกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด บูรณาการข้อมูลเชิงลึกร่วมกัน และมีความเคร่งครัดในการตรวจสอบ บุคคล หรือสถานประกอบการต้องสงสัยลักลอบจ้างชาวต่างชาติมาทำงาน

4. คนไทยบางส่วนมีพฤติกรรมเข้าข่ายเป็นตัวแทนอำพราง (Nominee) ให้แก่คนต่างชาติเข้ามาทำธุรกิจสงวนสำหรับคนไทย สอดคล้องกับ คมชัดลึก (2558) ประจำวันจันทร์ที่ 6 เมษายน 2558 ที่รายงานว่า กระทรวงพาณิชย์มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวโดยใช้คนไทยเป็นตัวแทนอำพราง ลงตรวจสอบในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศ เนื่องจาก พบข้อมูลว่ามีคนไทยจำนวนมาก ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ในการถือหุ้นแทนคนต่างด้าว โดยหนึ่งในธุรกิจที่มีต่างด้าวร่วมลงทุนจำนวนมาก คือ ธุรกิจดำน้ำลึก ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กรมการท่องเที่ยว ตำรวจท่องเที่ยว และกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ต้องมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการบูรณาการข้อมูล เกร่งครัดตรวจสอบกำกับดูแล พร้อมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

5. อุปสรรคของคนไทยในการก้าวเข้าสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวดำน้ำ ส่วนหนึ่งเกิดจากค่าใช้จ่ายที่สูงกว่า 1 แสนบาท ในการอบรมหลักสูตรดำน้ำลึก เพื่อเป็นไกด์ดำน้ำ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการใช้ภาษาต่างประเทศ ในการต้อนรับชาวต่างชาติที่เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มหลัก สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้

คือ มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี สาขาด้านการท่องเที่ยว ควรจะบูรณาการหลักสูตรดำน้ำลึกเข้ากับหลักสูตรที่ทำการเรียนการสอน โดยออกแบบหลักสูตรที่เรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวและทักษะการดำน้ำไปพร้อมๆกัน เพื่อให้ นักศึกษาสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรของมหาวิทยาลัย ลดค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมดำน้ำ นอกจากนี้แล้ว จากประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม พ.ศ. 2553 ที่กำหนดให้โครงสร้างหลักสูตร ต้องมีรายวิชาเฉพาะ กลุ่มวิชาชีพภาษาต่างประเทศเพื่องานอาชีพไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2553) ดังนั้น การเรียนรายวิชาภาษาต่างประเทศจำนวนมาก ในหลักสูตรการท่องเที่ยวย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาทักษะได้ในระดับหนึ่ง ขณะเดียวกัน ผู้ที่จบการศึกษาจากสาขาดังกล่าว ยังสามารถยื่นขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ได้จากกรมการท่องเที่ยว ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 50 พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2552) ส่งผลให้ผู้จบการศึกษาจากหลักสูตรดังกล่าว มีคุณสมบัติครบถ้วน ทั้งความสามารถในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ ได้รับบัตร Dive master และบัตรมัคคุเทศก์ ไปพร้อมๆกัน

5. เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2552). **เกร็ดความรู้มลพิษทางทะเล**. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2559, สืบค้นจาก http://www.pcd.go.th/info_serv/water_marine.html
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2552). **ประมวลกฎหมายท่องเที่ยวและกีฬา**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก กระทรวงแรงงาน. (ม.ป.ป.). **การขออนุญาตทำงาน**. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2559, สืบค้นจาก http://www.mol.go.th/employee/permission_work
- กระทรวงแรงงาน. (ม.ป.ป.). **อาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ**. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2559, สืบค้นจาก http://www.mol.go.th/employee/occupation%20_prohibited
- ธุรกิจดำน้ำไทย...อาจจะถูกฝรั่งยึดครอง. (28 พฤษภาคม 2550). **Manager Online**. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2559, สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9500000061319>
- ธุรกิจ "ดำน้ำไทย" ฮิตต่างชาติซิงค์ตลาด 5 พันล้าน/ขอ 5 ปี สานฝันสำเร็จ. (28 พฤษภาคม 2556). **สยามธุรกิจ**. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2559, สืบค้นจาก http://www.siamturkij.com/main/news_content.php?nt=4&nid=1719

- นักข่าวพลเมือง ไกด์ดำน้ำ. (21 กุมภาพันธ์ 2559).
สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2559, สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=1LE8rpeAhps>
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- เผด็จศักดิ์ จารยะพันธุ์. (2558). **ข้อเสนอการปฏิรูปด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). ม.ป.ท.
- พังงาพบแนวปะการังเสียหายแล้วกว่า 80%. (5 เมษายน พ.ศ. 2559). **ไอเอ็นเอ็น**. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2559, สืบค้นจาก <http://www.innnews.co.th/shownews/show?newscode=690020>
- รัฐเปิดฉากรุก ต่างชาติใช้ 'นมมีนี่' แฝงหาประโยชน์. (6 เมษายน 2558). **คมชัดลึก**. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2559, สืบค้นจาก <http://www.komchadluek.net/detail/20150406/204251.htm>
- รุ่งนภา ดั่งทอง. (2554). **ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดเก่า 119 ปี เจ็ดเสมียน ตำบลเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี**. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วราวุธ ชินทรเดชา. (15 พฤษภาคม 2555). การท่องเที่ยวประเภทดำน้ำลึก. **TAT Review Magazine**. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2559, สืบค้นจาก <http://www.etatjournal.com/web/menu-read-web-etatjournal/menu-2012/menu-2012-apr-jun/441-22555-diving>
- วอนรัฐจัดระเบียบธุรกิจดำน้ำอันตรายได้. (4 พฤษภาคม 2555). **ฐานเศรษฐกิจ**. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2559, สืบค้นจาก http://www.thanonline.com/index.php?option=com_content&view=article&id=120444:2012-05-04-08-25-33&catid=136:a-tourism-&Itemid=448.
- วิทนทร์ มุตตามระ. (11 มีนาคม 2558). ปัญหาทะเล อันดามัน. **ฟ้าวันใหม่**. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2559, สืบค้นจาก <http://www.fahwonmai.tv/blogger/1213324>
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). **ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม พ.ศ. 2553**. สืบค้นเมื่อ 27 เมษายน 2559, สืบค้นจาก http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews6/tourism_m1.pdf
- สำรวจพบ ปะการัง 5 หาดอันดามัน เสื่อมโทรมมาก. (5 มิถุนายน 2558). **Nation TV**. สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2559, สืบค้นจาก <http://www.nationtv.tv/main/content/social/378458686/>
- อรนุช โกศล และ โชคชัย สุทธาเวช. (2556). การจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. **วารสารการเมืองการปกครอง**, 4(1), 220-232.
- 5 มหาวิทยาลัยป็น 'ไกด์นักดำน้ำ' สู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวทางทะเล. (23 พฤศจิกายน 2558). **คมชัดลึก**. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2559, สืบค้นจาก <http://www.komchadluek.net/detail/20151123/217329.html>
- Buddemeier, R. W., Kleypas, J. A. and Aronson, R. B. (2004). **Coral reefs & Global climate change**. Pew Center on Global Climate Change. Retrieved June, 10, 2016. From http://www.c2es.org/docUploads/Coral_Reefs.pdf
- Daldeniz, B. and Hampton, M.P. (2012). Dive tourism and local communities: Active participation or subject to impacts? Case studies from Malaysia. **International Journal of Tourism Research**, 15(5), 507-520.
- Hunt, C. V., Harvey, J. J., Miller, A., Johnson, V. and Phongsuwan, N. (2013). The Green Fins approach for monitoring and promoting environmentally sustainable scuba diving operations in South East Asia. **Ocean & Coastal Management**, 78, 35-44.
- Phillips, W.N. (2015). Tourism threats to coral reef resilience at Koh Sak, Pattaya bay. **Environment and Natural Resources Journal**, 13(1), 47-60.
- The Professional Association of Diving Instructors. (n.d.). **PADI Course catalog**. Retrieved April, 9, 2016. From <http://www.padi.com/scuba-diving/padi-courses/course-catalog/>
- The Professional Association of Diving Instructors. (n.d.). **Worldwide corporate statistics 2015, data for 2009-2014**. Retrieved April, 9, 2016. From <http://www.padi.com/scuba-diving/about-padi/statistics/PADI-2015-WW-Statistics/>